

یک کشور و دو نظام حقوقی و قضائی

○ چین و هنگ کنگ (قسمت دوم)^(۱)

به محض الحاق و اعاده هنگ کنگ به چین، در نیمه شب سی‌ام ژوئن ۱۹۹۷ برابر با ۱۳۷۶/۴/۹، هنگ کنگ یک منطقه خودگردان ویژه شناخته شد. هم‌اینک به نکاتی مهم از نظام حقوقی و تشکیلات قضائی فعلی هنگ کنگ و آثار این نظام بر ثبات نظام اقتصادی و تجارت بین‌الملل و صنعت کشتیرانی به اختصار اشاره می‌نماید.

اعلامیه مشترک چین و انگلیس در سال ۱۹۸۴ میلادی چهارچوب اصلی تشکیل منطقه مخصوص خودگردان هنگ کنگ را مشخص و تعیین نموده است. موافقتنامه مشترک مذکور، به همان نحو که حاکمیت سیاسی - نظامی چین را بر هنگ کنگ اعاده می‌نماید، در عین حال و تا حد زیادی استمرار وضعیت موجود اقتصادی و حقوقی و قضائی هنگ کنگ را حداقل تا پنجاه (-/۵۰) سال بعد از الحاق، به طور مستمر و خودگردان، تضمین می‌نماید. وضعیتی که در عبارت «یک کشور و دو نظام» خلاصه می‌شود.

بر اساس اعلامیه و موافقتنامه مشترک فوق، قانون اساسی مخصوص منطقه هنگ کنگ به وسیله کنگره ملی خلق چین تصویب شد که در این قانون بسیاری از اصول مندرج در اعلامیه مشترک، پذیرفته شده و به صورت مواد قانونی در آمده‌اند. این قانون

۱ - مطالب این قسمت از مجله: THE INTERNATIONAL JOURNAL OF SHIPPING LAW PART 1 MARCH 1998 از انتشارات LLOYDS OF LONDON PRESS LIMITED چاپ لندن

ترجمه و اقتباس شده است.

از اول جولای ۱۹۹۷ میلادی برابر با ۱۰/۴/۱۳۷۶ لازم‌الاجرا شده است. قانون اساسی مذکور از قسمتهای اصلی و بنیادین حقوق موضوعه فعلی هنگ کنگ محسوب می‌شود و سایر قوانین و مقررات موجود در هنگ کنگ تا حدی که در تضاد با مفاد قانون مذکور نباشند، کماکان معتبر و لازم‌الاجرا خواهند بود. به استثناء مسایل دفاعی و امور خارجی، منطقه مخصوص خودگردان هنگ کنگ تا حد زیادی مستقل و مثل سابق عمل می‌نماید. در رابطه با تشکیلات و نحوه کار نظام قضائی، تغییر مختصری در آن ملاحظه می‌شود. وکلای دادگستری که سابقاً در هنگ کنگ مجاز به کار بوده‌اند، کماکان این اجازه را داشته و خواهند داشت. زبان انگلیسی (علاوه بر زبان محلی چینی که قبلاً هم وجود داشته) کماکان به عنوان زبان رسمی قوای حکومتی هنگ کنگ شناخته شده است. حقوق ناشی از آراء دادگاه‌های انگلیس و سایر کشورهای مشترک‌المنافع خانواده حقوقی انگلیس، به عنوان سوابق و منابعی که لازم‌الاجرا می‌باشند، مورد استناد دادگاه‌ها قرار خواهد گرفت. دعاوی که قبل از الحاق جریان داشته به همان نحو و بدون هیچ گونه وقفه‌ای به جریان خود ادامه خواهند داد. دادگاه‌های هنگ کنگ مثل سابق، تحت عناوین بدوی و استیناف باقی خواهند ماند. شعبه مخصوص دادگاه دریایی که در تشکیلات سابق وجود داشت، به کار خود ادامه خواهد داد. قضات دادگاه‌ها که به هنگام الحاق اشتغال داشته‌اند، در سمت‌های خود تثبیت و به وظایف خود عمل خواهند نمود. قانون اساسی مخصوص الحاق هنگ‌کنگ به چین، قوه قضائیه مستقل برای هنگ کنگ پیش‌بینی نموده که قضات با توصیه و پیشنهاد یک کمیسیون مستقل، به وسیله رییس قوه مجریه حکومت خودگردان خاص هنگ‌کنگ با تضمین و تأمین شغلی منصوب می‌گردند. تغییر و نکته مهم در قوه قضائیه جدید هنگ‌کنگ، همانا استقلال تشکیلاتی آن از قوه قضائیه انگلیس می‌باشد. بدین معنی که تا قبل از الحاق، مرجع نهایی تجدیدنظر و به عبارت دیگر وظیفه دیوانعالی کشور در احکام دادگاه‌های هنگ‌کنگ را، شواربعالی قضائی مخصوص مستعمرات و سرزمین‌های وابسته انگلیس، در لندن انجام می‌داد، ولی بعد از الحاق، این ارتباط با انگلیس قطع و وظایف شورای مذکور به عهده دیوان تجدیدنظر نهایی هنگ‌کنگ (در حکم دیوان کشور خاص هنگ‌کنگ) و مستقر در هنگ‌کنگ گذاشته شده است. در دیوان مذکور از قضات کشورهای خانواده نظام حقوق انگلیس نیز استفاده به

عمل خواهد آمد. دیوانعالی خاص منطقه هنگ کنگ از سه قاضی دایمی و مقیم در هنگ کنگ و تعدادی از قضات غیردایمی و غیرمقیم تشکیل می‌شود. هم اینک شش قاضی غیردایمی و غیرمقیم از کشورهای نیوزلند، استرالیا و انگلیس به منظور اخیرالذکر منصوب و مشغول به کار شده‌اند. ترکیب مخصوص قضات در دیوانعالی خاص هنگ کنگ این اطمینان را تقویت می‌نماید که بعد از الحاق به چین، نظام قضائی و حقوقی هنگ کنگ در خانواده نظام حقوقی انگلیس با ثبات باقی خواهد ماند و در این مسیر از تجارب و آراء قضائی سایر کشورهای خانواده نظام حقوقی انگلیس، نیز به موازات استفاده خواهد شد.

اصل هشتم قانون اساسی الحاق هنگ کنگ مقرر می‌دارد که حقوق موضوعه هنگ کنگ قبل از الحاق، یعنی COMMON LAW انگلیس، قواعد انصاف، فرامین، آیین‌نامه‌ها و حقوق عرفی موجود، تا زمانی که با مفاد قانون اساسی مذکور در تضاد نبوده و به وسیله حکومت مخصوص خودگردان هنگ کنگ اصلاح نشده‌اند، کماکان در دادگاه‌ها لازم‌الاجرا بوده و می‌باشند. اصل یکصد و شصتم قانون اساسی الحاق، اصل هشتم را بیشتر توضیح و تکمیل می‌نماید.

از نقطه نظر صنعت کشتیرانی و حمل و نقل دریایی بین‌المللی که هنگ کنگ از مراکز مهم در این قسمت بوده و می‌باشد، منطقه خاص خودگردان هنگ کنگ وضعیت بندر آزاد را دارد و جدا و مستقل از ضوابط و مقررات گمرک و کشتیرانی چین عمل می‌نماید. اقامه دعاوی عینی به طرفیت کشتی‌ها و اموال مستقر در حوزه قضائی هنگ کنگ که از جمله خصوصیات نظام حقوقی انگلیس بوده و می‌باشد و نیز آیین و تشریفات توقیف و آزاد نمودن کشتی‌ها کماکان در دادگاه‌های هنگ کنگ پذیرفته شده و مثل سابق رسیدگی و حل و فصل خواهد شد. قانون اساسی الحاق، نظام سابق مدیریت و تدوین ضوابط کشتیرانی و ثبت و تابعیت کشتی‌ها را در هنگ کنگ، قبول و تضمین نموده، تا ثبات لازم را در این رشته مهم تجارت بین‌الملل، تأمین نماید.

در خصوص اجراء آراء داوری بین‌المللی در امور تجارت بین‌الملل نکته ظریفی وجود داشته و دارد که به نحو مطلوبی حل شده است. بدین توضیح که به موجب کنوانسیون ۱۹۵۸ میلادی نیویورک راجع به شناسایی و اجراء آراء داوری صادره از

مراجع داوری کشورهای خارجی، دادگاه‌های کشورهای هابی که به کنوانسیون مذکور ملحق شده‌اند، مکلفند آراء داوری صادره در کشورهای عضو کنوانسیون را با تشریفات ساده قبول و اجراء نمایند. در این رابطه و قبل از الحاق، هر دو کشور هنگ کنگ و چین جداگانه به کنوانسیون مذکور ملحق شده بودند. با توجه به مفاد کنوانسیون مذکور و الحاق چین به کنوانسیون، اجراء آراء داوری صادره در کشورهای خارجی عضو کنوانسیون، در چین به مراتب ساده‌تر و آسان‌تر از اجراء آراء داوری صادره در کشور چین بوده و می‌باشد. بعد از الحاق هنگ کنگ به چین، این ابهام به وجود آمد که آیا چین آراء داوری صادره در هنگ کنگ را از جمله آراء داوری صادره در چین می‌داند و یا اینکه خیر؟ این آراء را از جمله آراء داوری صادره در کشورهای خارجی و مشمول کنوانسیون مذکور می‌داند که تشریفات اجرایی اینها بسیار سریع و ساده خواهد بود؟ برای رفع این ابهام و ادامه ثبات نظام قضائی و حقوقی در هنگ کنگ، دولت چین به محض اعاده هنگ کنگ، طی یادداشتی خطاب به سازمان ملل متحد، رسماً اعلام نمود که از نظر دولت چین، آراء داوری صادره در منطقه خودگردان هنگ کنگ در حکم آراء داوری صادره در کشورهای خارجی بوده و می‌باشد و با همان سهولت و تشریفات که در کنوانسیون مورد بحث پیش‌بینی شده است، آراء مذکور را در داخل سرزمین اصلی چین اجرا خواهد نمود. با عنایت به مطالب فوق، در محافل تجارتم بین‌المللی، چنین اظهار نظر شده و می‌شود که موفقیت اقتصادی هنگ کنگ بعد از الحاق به چین، متکی به ثبات نظام حقوقی و قضائی آن براساس آنچه قبل از الحاق وجود داشت، خواهد بود. چنین به نظر می‌رسد که وضع موجود نظام حقوقی و قضائی هنگ کنگ تا حد زیادی مثل سابق و با ثبات ادامه خواهد داشت. قانون اساسی الحاق هنگ کنگ به چین، عصر جدیدی از حقوق اساسی در سرزمین خودگردان هنگ کنگ را نوید می‌دهد. قوانین و تصمیمات و مقررات خودگردان هنگ کنگ را، فقط بر این اساس می‌توان مورد ایراد قرار داد که در تضاد و تناقض با اصول و مفاد قانون اساسی الحاق می‌باشد و لاغیر! در این رابطه و با توجه به اوضاع و احوال موجود، نظام حقوقی و قضائی هنگ کنگ با خصوصیات خاص خود به حرکت تکاملی خود ادامه خواهد داد. تا آنجا که به محافل کشتیرانی تجارتی مربوط می‌شود، کسب و کار و تجارت تا حد خیلی زیادی به طور معمول و مثل گذشته، ادامه خواهد داشت.